

Este adevărat că în diverse împrejurări sau epoci li s-a dat expresie mai largă sau mai restrânsă drepturilor convenite laicilor, dar aceasta nu schimbă întru nimic conținutul principiului organic sau constituțional bisericesc, cel dinții și cel mai important principiu canonic fundamental al Bisericii ancorat în eczeziologie, care legitimează toate drepturile convenite mitenilor în viața Bisericii și care postulează în permanență recunoașterea și asigurarea acestor drepturi.

Este de neînțeles pentru oricine că laicii nu pot fi priviți nici ca simplu decor, nici ca masă de suspuși sau ca turmă cuvântătoare, și nici ca membri de a doua categorii ai Bisericii, ci ca astfel de membri fără de care Biserica nu poate să existe și nici n-are rost să existe.

Iar laicii au o situație determinată ca îndatoriri și drepturi consacrate de învătura de credință a Bisericii, ca și de rînduiele ei canonice. Ei sînt chemați de Iisus Domnul la libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu (Rom. VIII, 21), ca astfel să poată fi împreună-lucrători ai lui Dumnezeu (I Cor. III, 9) mai înții în Biserica și apoi în lume.

Căci nu este cu puțință ca ei să fie împreună-lucrători ai lui Dumnezeu în lume, fără a fi mai înainte împreună-lucrători ai lui Dumnezeu în Biserică.

Pr. Prof. STAN

© 1969 M

PROBLEMA UNIATISMULUI ÎN PERSPECTIVA ECUMENICĂ *

1. S-a făcut nu numai din latura ortodoxă, ci și din cea romano-catolică afirmația că, atunci cînd a aruncat anatema asupra Bisericii Ortodoxe la 1054, cardinalul Humbert a făcut o greșeală. Receni s-a procedat la repararea acestei greșeli. Dar dacă se recunoaște ca greșeală excomunicarea de la 1054, tot ca greșeală trebuie să fie recunoscută și acțiunea întreprinsă în secolele al XVI-lea — al XVIII-lea de Biserica Romano-Catolică pentru a rupe de la sinul Bisericii Ortodoxe grupurile de credincioși, constituite în așa-zisele Biserici unite. Arhiepiscopul unit, melchit Elias Zoghby declară că într-adevăr azi: «Biserica Romană și-a dat seama că a comis o greșeală (creînd uniatismul) și că aceasta a fost un act antiecumenic»¹. Dar această recunoaștere ar trebui să se manifeste în declarații limpezi și în acte corepunzătoare, cum s-a procedat în chestiunea anatemei de la 1054. Aceasta ar înălțura în mod efectiv cea mai importantă piedică din calea apropierii între cele două Biserici. Ar fi singurul act de revenire reală a lor la dialogul iubirii.

În acțiunea de creare a uniatismului Biserica Romano-Catolică a pornit de la falsă convingere a cardinalului Humbert că Biserica Ortodoxă nu mai e o Biserică ce poate asigura mintuirea membrilor ei, că e o Biserică nedepălină. Dacă această convingere a fost părăsită, socotim că este o inconsecvență să fie regretat actul cardinalului Humbert — sau pînă chiar acțiunea prin care s-a creat uniatismul —, dai să fie continuată apărarea rezultatului acestei acțiuni.

* Partea întâi a acestui articol a fost publicată și în «Mitropolia Ardealului», XIV (1969), nr. 4-6, p. 222-229.

1. *Idem*, p. 229.

Gestul cardinalului Humbert de la 1054 a primit o confirmare practică și despărțirea între cele două Biserici, proclamată teoretic la acea dată, a devenit o realitate dureroasă, o luptă pe teren de fiecare zi, prin crearea uniatismului. Același arhiepiscop melchit unit scrie: «Crearea Bisericilor unite a adîncit și mai mult șanțul care separă Biserica Romei de Bisericile Ortodoxe de Răsărit. Biserica Romei gîndea că ar putea cuceri în mod treptat întreaga Ortodoxie și ar face-o pe aceasta să intre în orbita sa prin convertiri individuale și colective. Ea a greșit ținta pentru că a semănat neîncrederea între ortodocși și i-a pus în gardă»². Dovada e că pînă la începutul de creare a uniatismului, în secolul al XVI-lea, s-au făcut încercări de a se reface unitatea dintre cele două Biserici prin tratative. Dialogul a continuat pînă atunci. De atunci aceste încercări au încetat. Dialogul a încetat și locul lui l-a luat lupta: lupta de cucerire din partea Romei; lupta de apărare din partea Ortodoxiei³.

2. Greșeala acțiunii de creare a uniatismului s-a văzut și în faptul că grupurile credință putea propovădui «misionarismul» catolic între ortodocși? Nimic altceva decît îndemnul de a recunoaște pe papa ca autoritate supremă. Dar aceasta nu era o chestiune de credință, care să atragă sufletele, ci o chestiune de jurisdicție pămîntească și de eventual oportunitism lumesc. De fapt, toate disputele dintre uniți și ortodocși, o dată cu crearea grupurilor unite, au fost nu dispute pe planul înalt al spiritualității, ci dispute din planul coborît al jurisdicției, pîgubind enorm viața spirituală. Arhiepiscopul unit Zoghby-declară că primatul papei a fost de o mie de ani încoace «un pretext de divizare» între creștini⁴.

Într-adevăr din cauza afirmării primatului s-a produs schismă de la 1054; din cauza refuzului unui dialog cu cei ce voiau o înnoire a Bisericii s-a produs divizarea creștinismului occidental în secolul al XVI-lea; din cauza primatului au fost despărțite de la sinul Bisericii Ortodoxe grupurile unite. Și pe tot parcursul ultimului mileniu, cu cit aderenții centralismului roman au accentuat mai mult primatul cu atît celelalte Biserici s-au fixat într-o mai mare poziție, iar dialogul a devenit imposibil. Căci pe măsură ce Biserica Romană urmărea atragerea celorlalți creștini în «staulul lui Petru» ceilalți își apărau libertatea. Unitatea se poate realiza și menține prin echilibrul între opiniile liber manifestate, nu prin dictat. Așa s-a procedat în Biserica primară. E semnificativ că azi Biserica Romano-Catolică începînd să renunțe la metoda dictatului, celelalte Biserici sînt bucuroase și ele să intre în relații cu ea.

Disputele în jurul primatului au devenit mai aprinse în acele regiuni creștine necatolice, unde au apărut agenții proclitismului catolic și mai ales în regiunile ortodoxe unde acești agenți nu ofereau altceva creștinilor pe care voiau să-i atragă la uniatism decît primatul papei. Grupurile unite create întrefineau în acele regiuni această dispută obsedantă, menținînd lupte între Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică și un nivel coborît de viață spirituală, ceea ce se împlinse mai puțin în regiunile catolice și ortodoxe centrale.

Uniatismul este singura formă de creștinism care nu s-a născut și nu s-a menținut ca o mișcare religioasă pozitivă și originală, ci din propaganda oportunistă a primatului papei. El a trăit din zestrea spirituală a Ortodoxiei, aîrofiată la căpeteniile

2. *Idem*.

3. Le Patriarche melchite Maximos IV, *Voix de l'Eglise d'Orient. Voix de l'Eglise Melchite*, Herder, Freiburg im Breisgau, 1962, p. 20.

4. *Il Concilio Vaticano II. 3 sessione*, Bologna, 1961 Supplement la «Il Regno», nr. 9/1968, p. 91.

lui de o exagerată preocupare de juridismul dezvoltat în catolicism prin accentul pus pe primatul juridic al papii. Uniatismul a făcut opoziție Ortodoxiei trăind din Ortodoxie, dar năzuind pe neobservate la subminarea ei.

3. Propaganda pentru atragerea ortodocșilor sub jurisdicția papală, neputând oferi motivele pentru o mișcare spirituală spontană a maseilor spre catolicism, a fost susținută cu promisiuni de avantaje lumești. Conform mentalității clericale și medievală de atunci, s-a promis clerului ortodox din statele catolice, care va primi jurisdicția Romei, privilegiu egal cu ale clerului celorlalte Biserici recepte, dar popoului nimic. Cum în viața religioasă a credincioșilor nu trebuia să se schimbe nimic, acesta deocamdată nici nu trebuia să știe ceva despre această simplă trecere a lui prin ierarhi și preoți sub jurisdicția Romei. El putea fi înșelat cu conștiința împăcată, dată fiind convingerea catolică de atunci că omul poate fi mântuit fără voința și fără știrea lui. Clerul ortodox, aflat în situație de iobăgie în imperiul austriac și în regatul polonez, a acceptat acest contract, primind și el asigurări că nu l se va cere nicidecum o schimbare a credinței, ci numai o acceptare a jurisdicției papale. Privilegiile trebuia să le acorde împăratul Austriei sau regele Poloniei. Din crearea uniatismului câștiga atât Roma cât și statul catolic austriac sau polonez: Roma își înaldea stăpânirea peste alte grupuri creștine; împăratul Austriei își consolida stăpânirea atrăgând la religia sa un număr de cetățeni necatolici și rupind suflulește pe românii din Transilvania, aflată în cadrul imperiului, de românii din Principatele de la sudul și estul Carpaților. Aceleași scopuri le urmărea regele Poloniei prin punerea ruinelor și ucrainenilor sub jurisdicția Romei. Uniatismul a fost astfel produsul unui dublu act politic: produsul unui act politic al Romei combinat cu un act politic al statului austriac sau polonez.

Dacă ne restringem la poporul român, uniatismul a fost pentru el și o tentativă de desmembrare națională, o perspectivă de deznaționalizare. Credincioșii ortodocși, observând curînd ce se întimplă, au refuzat să fie obiectul unei astfel de tranzacții. Atunci au intrat în acțiune generalii austriei cu regimentele lor, la cererea iezuiților și a virfurilor clerului care a primit unirea. Unirea s-a impus astfel unei părți din popor prin mii de întemnițări, prin sute de măriți, prin încarcerarea îndelungată de soldați în satele și casele recalcitrante, prin confiscarea vitelor și a tuturor bunurilor lor, prin alungarea lor din satele proprii prin păduri. Peste 300 de schituri ortodoxe au fost arse sau dărâmate de tunurile generalului austriac Buccov.

4. Cum am spus, în Transilvania nu numai Ortodoxia a simțit uniatismul ca produsul unui act ostil din partea Bisericii Catolice, aliată cu statul austriac, ci și poporul român. Poporul a simțit că prin încercarea de a-l rupe de la Ortodoxie se intenționează nu numai desprinderea lui din unitatea cu frații din Principate și deznaționalizarea lui treptată, ci și priverarea de «leugă lui românească». Arhiepiscopul unit Zoghby spune și în privința aceasta: «Trebuie să înțelegem o dată pentru totdeauna că, dacă fiecare Biserică vrea să fie guvernată de oameni de ai săi, face aceasta nu din spirit de naționalism sau de șovinism, ci pentru binele mai mare al creștinismului. Trebuie să recunoaștem că o Biserică condusă, din apropiere sau din depărtare, de oameni pentru care sînt străine tradițiile ei religioase, naționale și sociale, se vede puțin cîte puțin dezbrăcată de tradițiile ei și termină prin a lua aspectul de străină în țara ei proprie».

5. *Il primato e divinitàto un pretesto di divisioni, in Il Concilio Vaticano II...*, p. 91.

Ortodoxia a înțeles în trecut, înțelege azi și va înțelege totdeauna unitatea creștină ca comunione între Bisericile naționale autocefale identice în credință, nu ca un tot uniform dirijat de un centru străin Bisericii din fiecare țară, adeseori prin clerici străini, cum a făcut și mai face și azi Biserica Romano-Catolică, ce nu reușește să împace naturalul național cu supranaturalul creștin. «Istoria uniatismului a furnizat exemple evidente despre această», spune Iarșii Arhiepiscopul Zoghby. Iar în continuare tot el spune: «Biserica catolică, adică universală, în măsura în care se adaptează ea însăși popoarelor și la fața lor».

5. Forțat de persecuțiile cele mai crunte — egale cu cele din timpul împărățiilor romani — o parte din credincioșii români din Transilvania a acceptat în secolul al XVIII-lea jurisdicția Romei, dar a rezistat la toate încercările ulterioare de catolicizare, rămînd în comunione bisericească și deci în Hristos cu tot poporul român. Numai exterior sau prin subordonarea sub primatul papal s-a despărțit. Primatul papal a devenit semnul unic de dezbinare religioasă și națională. Uniții Zoghby, Patacsi și alții recunosc că fragmentele unite, silite să accepte jurisdicția Romei, n-au păstrat nimeni ritul ortodox, ci toată credința ortodoxă. Căci ortodocșii nu cunosc acea separare artificială între credință și rit pe care au creat-o teologii catolici.

Ortodocșii și uniții au văzut deopotrivă în durata uniatismului ca despărțire artificială și forțată între frați, în dependența lui de un ~~fo~~ bisericesc străin, în încercările unor fanatici catolici înzestrați din ierarhii și clericii uniți, crescuți la Roma, de a latiniza treptat Biserica unită, o amănîtare crescîndă pentru unitatea națională. De aceea toți așteptau un moment favorabil pentru lepădarea uniției și pentru refacerea unității bisericești, care să încheie procesul de unificare și de eliberare națională.

6. Acest moment i s-a oferit popoului român în 1948, după ce în 1918 își realizase unitatea și eliberarea politică a tuturor părților sale componente și după aceea își consolidase deplin această unitate și libertate.

Actul de revenire a grupului unit din Transilvania în stînul Bisericii Ortodoxe s-a realizat în mod spontan și fără dificultăți, căci el n-a însemnat o schimbare în viața lui religioasă. Totul a rămas în practica vieții religioase cum a fost. Dacă în secolul al XVIII-lea acceptarea unirii, deși nu însemnase nici ea decît o schimbare de jurisdicție, s-a făcut cu o hotărîtă opoziție din partea credincioșilor ortodocși, pentru că acceptarea jurisdicției străine a papalității și ruperea de la stînul Bisericii s'ramoșești și din unitatea bisericească cu frații lor de naționalitate reprezenta în ochii popoului un pericol viitor pentru credință și pentru naționalitatea lor, acum revenirea nu mai însemna nimic din toate acestea, ci dimpotrivă, însemna încetarea aceluși pericol și înfăptuirea unui act mult așteptat. Viața organică a națiunii pe teren spiritual învingea o situație forțată și artificială care-i fusese impusă și pe care o tolerase de nevoie.

Putînil fanatici catoliciizanți din clerul unit superior care s-au văzut dintr-o dată lipsiți de orice aderență de credincioși nu s-au putut împăca cu această rămînire a lor în văzduh. Dar atitudinea de protest în care ei persistă pînă azi nu a reușit să trezească nici după actul de la 1948 nici un ecou favorabil în fosta populație unită. Uniatismul în Transilvania este o problemă definitiv lichidată.

6. *Ibidem*.

7. G. Patacsi, *Anciennes et nouvelles perspectives concernant les Eglises Orientales unies à Rome*, în «*Tréknok*», nr. 4/1968, p. 33-44.

7. Cu aceasta însăși viața a lichidat a Bisericii Romano-Catolice din trecut și a netezit calea pentru apropierea din nou a celor două Biserici. E regretabil că unele cercuri din conducerea Bisericii Catolice, în loc de a căuta să valorifice dispoziția acestei piederii pentru apropierea în spirit ecumenic a celor două Biserici, acordă audiență și sprijin agitației celor cîțiva clerici uniți fugari din țară, care nu înțeleg nimic din importanța națională și ecumenică a actului spontan al poporului unit din Transilvania, de la 1948.

Tot mai multe voci dintre uniți și catolici recunosc azi că o condiție sine qua non pentru apropierea dintre Biserica Ortodoxă și cea Catholică resorbirea grupurilor unite în Biserica Ortodoxă. Iezuitul unit G. Patacsi scrie: «De la cea de a treia sesiune a Conciliului al II-lea de la Vatican și de la cea de a treia Conferință Panortodoxă de la Rodos mulți ecumeniști au înțeles în mod special că nu numai «latinizarea» grupurilor unite constituie unul din obstacolele principale în calea apropierii Orientului și Occidentului creștin, ci și — sau mai ales — rădăcina profundă, anume starea lor «separată», de ruptură în raport cu Bisericele Ortodoxe»⁸. Sau: «Acordul (între cele două Biserici în problema unității) nu va putea evita problema reintegrării viitoare a uniților (în Ortodoxie), care nu va înfriza de a se pune»⁹. Arhiepiscopul unit Zoghby spune la rîndul său: «Teoretic ar fi minunat dacă uniții s-ar supune chiar acțiunii juridice ortodoxe. Toți uniții care sînt însufleșiți de un spirit ecumenic progresist nu-și pot dori ceva mai bun»¹⁰.

Pînă ce Roma va menține grupurile unite între popoarele ortodoxe, dialogul oferit de ea ortodocșilor va fi suspectat ca o momeală pentru atragerea lor la o unire cu Roma după chipul celei impuse uniților. Din acest punct de vedere a fost o greșală și Decretul *Despre Bisericele Catolice orientale* care subordonează pe patriarhii orientali ai acestor Biserici scaunului papal și îndeamnă pe uniți să lucreze între ortodocși pentru unirea Bisericii Ortodoxe cu cea Romano-Catholică după chipul unirii dintre aceste grupuri și Biserica Romano-Catholică. Pe drept cuvînt s-a spus, comentîndu-se acest Decret dat de Conciliul al II-lea de la Vatican: «În realitate Bisericele orientale unite rămîn și după Conciliu un simptom pentru structura eczeziologică a unui centralism universal care exclude unitatea într-o pluralitate de comunități de Biserici» și din acest motiv ortodocșii se văd și mai expuși pericolului prozelitismului»¹¹.

Nu ne arogăm dreptul să indicăm Bisericii Romano-Catolice metode după care ar putea să procedeze pentru a înlătura din calea apropierii între Biserica Romano-Catholică și cea Ortodoxă piedica pe care o reprezintă uniatismul. Evoluția fericită care a început în sinul Bisericii Catolice și care sperăm că va duce la un rol delibetativ al «Sinodului episcopilor», avînd pe papa ca președinte, dar nu ca dictator, și concomitent cu aceasta la o autocefalie a Bisericii Catolice naționale, va duce prin aceasta și la resorbirea grupurilor unite care mai există în Bisericele Ortodoxe autocefale. Poate că înainte de aceea o revizuire a Decretului *Despre Bisericele catolice orientale* în sensul de a nu se mai cere patriarhilor lor nici o subordonare față de Roma, ci numai o comuniune cu episcopii catolici și cu papa ca primus inter pares între episcopii creștini, ar curăți drumul pentru unirea între Ortodoxie și Romano-Catholicism.

8. *Ibidem*, 9. *Ibidem*, p. 42.

10. În «Ökumenisches Presbyterium», nr. 4/1968.

11. R. Steucka, *Das Ostkirchendeckel des zweiten Vatikanischen Konzils*, în «Ökumenische Rundschau», 1966, Heft 4, p. 331 și 335.

12. «Il Regno», din 1 iulie 1969, p. 225.

Dar drumul pentru resorbirea grupurilor unite, existente încă, în Ortodoxie poate să fie lung, cum spune într-un interviu Arhiepiscopul Zoghby¹². Pe acest drum se pot pune încă probleme delicate Romei. Căci o chestiune de prestigiu o poate împiedica să dea să înțeleagă acestor grupuri unite că nu o mai interesează ținerea lor sub jurisdicția sa.

8. Asemenea probleme nu se mai pun Bisericii Romano-Catolice de către fostele grupuri unite care s-au resorbit în Ortodoxie, între care este și cel român. Viața însăși s-a însărcinat în cazul lor să rezolve aceste probleme. O întretinere a agitației în vederea resuscitării lor ar fi, mai mult decît Decretul *Despre Bisericele catolice orientale*, un test despre persistența Romei de a înțelege ecumenismul ca o integrare a Bisericii Ortodoxe în sinul ei, după chipul fragmentelor unite. O sporiare a agitației în acest scop ar învenina din nou raporturile dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catholică, ar da cauza ecumenismului înapoi cu sute de ani, ar compromite definitiv ecumenismul contemporan.

Se cere azi nouă tuturor să uităm trecutul de acte dușmănoase ale unei Biserici împotriva altelei. Dar pînă cînd persistă unitatea undeva, însăși existența ei ține viu în amintire tot cortegiul de acte dușmănoase prin care ea a luat ființă. Iar o încercare de readucere în viață a unității acolo unde ea a încetat să mai existe, nu numai că ar reduce în memorie actele de dușmănie prin care ei a luat ființă prima oară, ci ar prilejui noi acte de dușmănie.

9. Se spune de către unii că ar trebui dată fiecărui ins posibilitatea să se declare în libertate pentru sau contra apartenenței sale la uniatism.

Dar fostele mase unite care s-au resorbit în Ortodoxie au dat un răspuns liber la această întrebare în momentul în care au renunțat la unire. Propriu-zis ele au dat un răspuns că voiesc să fie ortodoxe în tot trecutul în care și-au menținut credința ortodoxă, cu toate că formal au fost ținute cu sila sub jurisdicția Romei. N-are nici un rost să li se pună din nou această întrebare. Căci aceasta ar deschide perspectiva ca această întrebare să li se pună iarăși și iarăși în viitor. Problema trebuie închisă definitiv și ea nu poate fi închisă decît ținînd seama de altă întrebare fundamentală: cărei spiritualități aparține în fond fostul popor unit din Transilvania? Celei catolice sau celei ortodoxe? Faptul că Romano-Catholicismul a ținut acest popor într-o situație necorespunzătoare cu spiritualitatea lui nu-i dă dreptul să încerce să facă aceasta iarăși. Faptul că cineva a încercat să intre în inima cuiva în mod silnic, fără să reușească, nu-i dă dreptul să încerce să intre iarăși.

Pe lângă aceasta, o eventuală nouă întrebare de soțul acesta ar implica agitații propagandistice, calomnii reciproce între reprezentanții Catholicismului și ai Ortodoxiei. Ceea ce nu ar folosi nici unei părți și mai ales nu ar folosi spiritului ecumenicist.

10. Și pentru ce s-ar porni din nou o astfel de agitație, care ne-ar readuce la timpurile de tristă amintire din trecut? Pentru a arunca din nou o mică parte de oameni amăgiți într-o stare de ambiguitate, susjmută cu alte motive decît cele de ordin religios? Nici o parte din poporul român nu poate părăsi în fond Ortodoxia. Aceasta a dovedit-o în cursul unui îndelungat timp de domnia papală și deci cu aceasta ar trebui să fie în clar cei ce susțin agitația pentru o resuscitare a uniatismului. Ce rost are atunci să fie atrasă vreo parte, din poporul român din nou sub o jurisdicție papală formală, care nu stă într-o legătură organică cu Ortodoxia, pe care

el o menține? Iar dacă agitația aceasta se susține cu speranța ascunsă că o resuscitare a uniției ar putea modifica treptat spiritualitatea ortodoxă a unei părți a poporului român, aceasta n-ar avea decât efecte și mai nefaste pentru unitatea poporului român și pentru raporturile între Biserica Ortodoxă și cea Catholică.

Dacă prozelitismul este în general condamnat azi de conștiința creștină ca o cădere din relațiile de fraternitate care trebuie să domnească între creștini, cu atât mai condamnată este încercarea de creare sau de refacere a unor grupuri unite, care reprezintă un prozelitism camuflat în ochii marelui de credincioși ortodocși.

11. Unica atitudine creștină și ecumenică în problema uniaticismului este ca și o parte și alta să uităm trecutul dureros și să renunțăm la tendința de a-l menține sau resuscita; iar concomitent cu aceasta să înaintăm pe calea pregătirii unei uniități între Biserica Ortodoxă și Catholică pe bază de iubire, spre o unitate pe care Ortodoxia o înțelege ca o comuniune între aceste două Biserici și între țerarii lor, în condiții de deplină egalitate, desigur după înfăptuirea uniității de credință. O astfel de unitate va fi nu numai mai ușor de realizat, ci va fi și mai profundă și mai reală decât o unitate sub jurisdicția exterioară a papii. Căci ea va fi, cu toată varietatea ce-o va admite, o unitate în primul rând în Hristos și în iubire, după cum spune Johann Hoëck, superiorul general al benedictinilor bavarezi, criticând Decretul *Despre Biserice catolice orientate*: «O varietate în iubire oferă mai mult decât o unitate comandată; nu cuvântul «sub» (sub autoritate, sub potestate, sub moderamine) este cu adevărat catolic, ci cuvântul «cum»¹³.

Dăm în continuare drept concluzii¹⁴ la cele înfățișate mai înainte următoarele propuneri:

a) Noi simțim toți că problema uniaticismului nu se mai pune azi ca o problemă oarecare, în ea însăși, ci ca problemă a sincerității ecumenice, a sincerității iubirii în raporturile dintre Biserica Romano-Catholică și Biserica Ortodoxă.

Acum nu mai e vorba de uniaticism ca de un fenomen detașat, ci de soarta raporturilor dintre Biserica Catholică și cea Ortodoxă, sau chiar de soarta ecumenismului. Pentru că de *atitudine manifestată de Iacobii responsabili față de uniaticism va depinde viitorul ecumenismului*.

Problema uniaticismului nu se mai pune azi în modul cum se punea acum 300 de ani sau acum 25 de ani. Această problemă se pune azi în legătură cu spiritul ecumenic și cu obligațiile care decurg din el.

Uniaticismul a apărut acum vreo 300 de ani ca un semn al lipsei de iubire a Bisericii Catolice față de Biserica Ortodoxă, ca un semn al contestării Bisericii Ortodoxe de către Biserica Romano-Catholică. Nu urmărăm să incriminăm aci Biserica Romano-Catholică, întrucât evităm să ne plasăm pe planul obiectiv al faptelor. Rămânem pe planul subiectivității, nu mai puțin important în această problemă. În acest plan ortodocși au simțit apariția uniaticismului și existența lui ca un semn al lipsei

13. La R. Slenczka, *op. cit.*, p. 322.

14. Aceste concluzii împreună cu alte temeluri pentru renunțarea Bisericii Romano-Catolice la uniaticism au fost prezentate la Consultația teologilor ortodocși ținută la invitația Comisiei «Creștină și Conștiințile», la Canterbury, între 1 și 4 august 1969.

de iubire din partea Bisericii Romano-Catolice. Pe același plan, Biserica Romano-Catholică a simțit aceeași lipsă de iubire din partea Bisericii Ortodoxe în resorbirea unor grupuri unite în stnul acesteia acum 25 de ani. Acum, pentru ambele părți, apare necesitatea de a depăși acest sentiment care împiedică iubirea dintre ele.

În ambele acte ale dramei trecute, legată de uniaticism, există ceva comun, dacă rămânem pe planul subiectivității, nu al faptelor obiective. Acest ceva comun constă în faptul că fiecare Biserica înregistra lipsa de iubire din partea celeilalte Biserici față de ea și din această pricină suferea; dar nu înregistra faptul că ea însăși se comporta fără iubire față de cealaltă Biserică și nu suferea din această pricină, ceea ce demonstrează că devenise o simplă chestiune teoretică, pentru a nu spune o lipsă de iubire. Ambele Biserici se obișnuiseră să trăiască fără iubire între ele. Desigur, responsabilitățile nu erau egale, chiar dacă lucrurile sînt privite pe acest plan subiectiv. Căci toată situația această s-a produs din inițiativa Bisericii Romano-Catolice de a crea și de a susține uniaticismul.

Azi Sfintul Duh a început să trezească în conștiința celor două Biserici sentimentul necesității iubirii reale. Fiecare din ele simte că Duhul Sfînt o silește să suferă nu numai din pricina constatării lipsei de iubire manifestată față de ea de către cealaltă Biserică, ci în același timp să nu mai poată suporta să se comporte fără iubire față de cealaltă Biserică. Dar dacă lipsa de iubire reală între Biserici era legată de existența uniaticismului, atunci apariția iubirii trebuie să se îmbine cu începutul micșorării importanței uniaticismului în conștiința lor. Și cu aceasta am ajuns la o concluzie importantă a celor ce le-am spus mai înainte: Dacă apariția și existența uniaticismului au fost asociate cu lipsa de iubire a celor două Biserici între ele, voința una din ele de a se decide azi pentru uniaticism ar reprezenta voința acestei Biserici de a continua trăirea în afara iubirii, de a se împotrivi iubirii. Credința noastră este că azi Duhul Sfînt obligă în mod hotărît la o decizie pentru iubire, ceea ce este incomparabil cu uniaticismul, care — ca stare care împiedică iubirea între Biserici — constituie un păcat împotriva Duhului Sfînt.

b) Uniaticismul trebuie considerat ca un semn al lipsei de iubire, iar decizia pentru el ca o decizie împotriva iubirii și a Duhului Sfînt, pentru că uniaticismul constituie ipostasul viu al contestării unei Biserici de către altă Biserică soră și pentru că uniaticismul devine contestarea acțiunii evidente a Duhului Sfînt manifestate în viața celeilalte Biserici surori. Biserica Romano-Catholică, creșd și conservînd uniaticismul, contestă Bisericii Ortodoxe calitatea de a fi un organ adevărat al Sfîntului Duh pentru mîntuirea fiilor săi. Prozelitismul este în general un semn de contestare între Bisericile creștine și deci un semn al lipsei de iubire și s-ar putea chiar spune — un semn care face imposibilă restaurarea iubirii între Biserici.

Uniaticismul este în plus o minciună, pentru că ascunde celor ce sînt atrași la uniaticism caracterul prozelitist al acestei acțiuni. Într-adevăr în acțiunea de atragere la uniaticism a credincioșilor ortodocși aceștia erau încredințați că nu vor fi silțiți să adopte credința și spiritualitatea catolică, întrucît aceasta ar fi însemnal prozelitism, ci dimpotrivă erau încredințați că vor fi lăsați să-și păstreze întreaga credință și spiritualitate ortodoxă. Recurgerea la această înșelăciune, constituie o recunoaștere din partea Catholicismului și a celor atrași la uniaticism a inferiorității puterii de atracție a Catholicismului față de Ortodoxie.

Ca prozelitism, chiar dacă ar fi nemincinos, uniaticismul constituie semnul lipsei de iubire a Bisericii Romano-Catolice față de Biserica Ortodoxă. Căci nu poți avea iubire față de cel pe care-l contești și pe care-l disprețuiești.

De aceea Biserica Ortodoxă vede în uniaticism și în uniati semnul viu al conțestării sale din partea Bisericii Catolice și de cte ori Biserica Romano-Catolică afirmă și apără uniaticismul, ea afirmă și apără atitudinea sa de conțestare a Bisericii Ortodoxe.

În interesul restaurării iubirii între cele două Biserici, Biserica Ortodoxă cere Bisericii Romano-Catolice ca, acum, când acțiunea Duhului Sfânt în favoarea iubirii este atât de evidentă, să aibă curajul spiritual să renunțe la uniaticism, să renunțe la acest semn evident al atitudinii sale de conțestare a Bisericii Ortodoxe și să treacă la atitudinea de recunoaștere a egalității eczeologice între Ortodoxie și Catolicism.

Restabilirea iubirii frățești sincere în atitudinea Bisericii Romano-Catolice față de Biserica Ortodoxă nu se poate împăca cu menținerea uniaticismului, întrucât o astfel de iubire se împerechează cu conțestarea. În consecință, pentru a demonstra iubirea frățească sinceră nu este de ajuns din partea Bisericii Romano-Catolice să se oprească la declarații sau chiar la unele manifestări de bunăvoință, ca de pildă retrocedarea către Biserica Ortodoxă a moaștelor unor sfinți — sfinți care, în cerul lor aparțin Bisericii Ortodoxe, chiar dacă moaștele lor se odihnesc în bisericile catolice —, ci este nevoie ca Biserica Romano-Catolică să retrocedeze Bisericii mame sufletele credincioșilor care trăiesc pe pământ ca uniți dar care au rămas în credința lor ortodoxă. Numai acest act va pune capăt atitudinii de conțestare și stării de separație vizibilă între cele două Biserici.

c) Atita timp cft Biserica Romano-Catolică se manifestă decisiă să continue uniaticismul, ea va continua să fie socotită decisiă pentru conțestarea Bisericii Ortodoxe și nu va putea manifesta o atitudine de iubire frățească sinceră față de Ortodoxie. Atita timp cft preocuparea Bisericii Romano-Catolice pentru uniaticism se menține, mișcarea de apropiere între cele două Biserici continuă să fie paralizată.

Între protestanți și ortodocși există diferențe cu mult mai mari decit între ortodocși și catolici. Dar ortodocșii și protestanții înaintează zi de zi uniți către alții, fiindcă nu există între ei un zid de despărțire cum există între Biserica Romano-Catolică și cea Ortodoxă, ca semn al conțestării, zidul reprezentat de uniaticism. Într-adevăr, între Ortodoxie și Catolicism diferențele sînt foarte mici dar existența uniaticismului, sau preocuparea de a-l resuscita sau de a-l crea, reprezintă nu numai un zid între cele două Biserici, ci și dovada existenței unui proiect de ofensivă din partea Bisericii Romano-Catolice împotriva Ortodoxiei, care produce o mișcare de apărare din partea Bisericii Ortodoxe. Acest lucru paralizază orice mișcare de apropiere între cele două Biserici. Numai prin dispariția uniaticismului, mișcarea de apropiere între Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă ar începe și ar ajunge la ținta ei, adică la unitate.

Se afirmă uneori că uniaticismul este o realitate produsă de istorie și ca atare nu mai poate dispărea chiar dacă Biserica Romano-Catolică ar voi aceasta.

De fapt însă uniaticismul nu este o realitate religioasă prin el însuși, așa cum este Ortodoxia sau Catolicismul, sau Protestantismul. El este sustinut de Catolicism și îndalță ce Catolicismul i-ar refuza sprrijinul, credincioșii uniți s-ar reincadra în chip firesc în sinul Ortodoxiei de care aparțin în esență, iar virfurile uniato s-ar încadra în catolicism, de care țin, la rîndul lor, în chip camuflat. Așadar uniaticismul are o pseudorealitate, o existență aparentă.

ORTODOXIA

Se afirmă de asemenea că uniaticismul ar putea avea în viitor un rol de familie între Catolicismul și Ortodoxia, deci un rol de punte nu atât de la Ortodoxie și Catolicism, cît de la Catolicism la Ortodoxie. În realitate însă, cu mica excepție unor reprezentanți ai uniaticismului melchit, uniaticismul, departe de-a încerca să fi Ortodoxia simpatică pentru Catolicism, a pomegrit-o și o pomegrește din toate puterile, departe de-a ajuta la apropierea Catolicismului de Ortodoxie, mai degrabă veninează raporturile între cele două Biserici.

Se mai afirmă că uniaticismul nu mai este asociat azi cu prozelitismul. În realitate însă, ținînd seama de atitudinea de servilism exagerat față de Roma și de dispoziția față de Ortodoxie a virturilor uniato, uniaticismul nu poate fi disociat de prozelitism și nu poate fi conceput fără rolul de înveninare a raporturilor dintre Biserica Ortodoxă și cea Catolică.

De aceea renunțarea la uniaticism constituie condiția sine qua non pentru resuscitarea unor raporturi ecumenice de iubire între cele două Biserici. Aceasta este adevăr crud pentru uniți, dar e unicul adevăr «mintuitor» în această chestiune.

Pr. Prof. D. STAVILOAE